outline ways of integration infomedia literacy in order to form a media-competent teacher-philologist. We believe that a teacher who is able, due to the availability of appropriate competencies, to consciously perceive and consider, as well as to transmit and produce media texts in a demanding way, and at the same time skillfully and critically verifies the accuracy of information, is media literate.

Within the section "Media culture of a modern teacher-philologist" the teacher's task is to teach students to choose media texts, use different ways of working with media text, taking into account the pedagogical purpose of the lesson (radio newspaper, blog, social networks), create different media texts of different types and styles, genres. Also, one of the tasks is to develop skills to ask the right questions, perceiving a particular media product.

Within the course "Culture of the Ukrainian language" we integrate media literacy in the section "Editing errors", which explores the features of using the latest media technologies in the training of future vocabulary teachers (video interview, video blog, top news, text analysis – media and editorial, etc.).

Key words: *infomedia literacy, critical thinking, Ukrainian language teaching methods, Ukrainian language culture, media culture, media literacy, media product, media text, media education, social tolerance.*

УДК 378

Наталія Грона
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради
ORCID ID 0000-0003-2578-2865
Олена Семеног
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8697-8602
DOI 10.24139/2312-5993/2021.07/033-047

РОЗВИТОК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ: МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

У статті на основі методів аналізу й узагальнення наукових джерел, педагогічного спостереження окреслено деякі аспекти поняття soft skills, яке фахівці вживають на позначення гнучких навичок, важливих для ефективної адаптації до різних життєвих контекстів. Акцентовано увагу на комунікативний аспект, ціннісний аспект професійної комунікації, уміння володіти мовними нормами, критично, творчо мислити; виділяти головне, суттєве; гнучко будувати й перебудовувати спілкування залежно від комунікативної ситуації.

Описано поточні результати реалізації міжрегіонального проєкту «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди» у процесі викладання мовно-методичних дисциплін, а також в умовах неформальної освіти. Припускаємо, що розвиток гнучких навичок soft skills комунікації – багаторівневий процес, який здійснюємо з урахуванням положень особистісно-діяльнісного, системного, компетентнісного, аксіологічного, діалогового підходів.

Ключові слова*: soft skills, майбутній учитель початкової школи, майбутній учитель української мови і літератури, мовно-методична підготовка, міжреіональний проєкт, м'які навички комунікації, вправи, текст, заклад вищої освіти, заклад фахової передвищої освіти, Сумський державний педагогічний університет імені*

А. С. Макаренка, КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

Постановка проблеми. Інновації, фахова компетентність і затребуваність конкурентоздатного вчителя з високим рівнем сформованості soft skills – серед головних умов входження національної освітньої системи в європейський освітній простір XXI сторіччя. Нова українська школа потребує учителя-майстра, який здатний до гнучкої адаптації у змінному професійному середовищі, а швидкі зміни реальності і водночас потреба в розвитку в шкільної молоді наскрізних умінь читати з розумінням, висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми (*Державний…*, 2018) актуалізують важливість для вчителя, зокрема, таких складників soft skills, як критичне мислення, командна робота та лідерство, самоорганізація і тайм-менеджмент, емоційний інтелект, міжособистісна комунікація та взаємодія, педагогічне партнерство. Ключовим в оцінці soft skills є навички комунікації. Педагогічний працівник має так комунікувати з учасниками освітнього процесу так, щоб у кожного залишилося відчуття, що його почули і зрозуміли; навіть відмову має бути зроблено професійно, не залишаючи у співбесідників осаду байдужості й неприязні.

Комунікативний багатофункційний процес ґрунтується на діяльнісному підході, що формує навички взаємодії зі світом, суспільством, з іншими людьми, передбачає обмін інформацією, наслідком чого є інтерактивні та перцептивні контакти. Важливими аспектами досягнення взаєморозуміння є налагодження контакту зі співрозмовником (однією людиною чи групою) – включення та наявність зворотного зв'язку, на що й спрямований вектор soft skills. Загострила потребу володіння здатністю до міжособистісної комунікації і взаємодії і пандемія останніх років. Актуалізація цінностей комунікації зумовлює необхідність удосконалити зміст, форми, методи професійної, зокрема мовно-методичної підготовки майбутніх учителів як у закладах фахової передвищої освіти, так і в закладах вищої педагогічної освіти.

Навчити комунікативно доцільно користуватися засобами української мови, її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності – одне з головних завдань мовно-методичної підготовки здобувачів освіти. На вирішення таких завдань фахівці різних закладів спрямовують міжрегіональні проєкти. Формуванню гнучких умінь майбутніх учителів початкової школи Чернігівщини та майбутніх учителів української мови і літератури

Сумщини сприяє участь у проєкті «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди». Культуромовний проєкт у 2020–2021 рр., що виконується відповідно до угоди про науково-методичну співпрацю кафедрою української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та цикловою комісією викладачів української мови і літератури КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради на засадах партнерської взаємодії.

Аналіз актуальних досліджень. Специфіку soft skills у документах Європейської комісії розглядають як «м'які» компетенції, навички, що «не стосуються конкретно до певної роботи, задачі, академічної дисципліни або галузі знань, але які можуть бути застосовані в різних ситуаціях й умовах роботи (наприклад, організаційні навички)» (*Transversal…,* 2015).

Контент-аналіз інформаційних ресурсів дав можливість з'ясувати, що soft skills досліджують фахівці різних напрямів. О. Делія (Делія, 2012) аналізує роль soft skills у формуванні особистості сучасного управлінця та їх вплив на професійну діяльність, С. Наход (Наход, 2018) обґрунтовує значущість soft skills для професійного становлення фахівців соціологічних професій; К. Коваль (Коваль, 2015) розглядає механізми розвитку «м'яких» навичок молоді як важливі чинники майбутнього працевлаштування; Н. Кучинова (Кучинова, 2017) досліджує розвиток креативного складника професійного мислення майбутніх маркетологів, Т. Кожушкіна (Кожушкіна, 2018) – міжособистісну взаємодію як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу. Натомість у лігводидактичному аспекті формування soft skills висвітлено ще недостатньо.

Опитування викладачів, здобувачів за освітньо-професійними програмами Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради дало можливість дійти висновку, що 42 % вважають найскладнішим умінням виступати перед аудиторією, 23 % – аргументовано критикувати, 28,7 % – привертати до себе увагу як до якісного співрозмовника, лише 4,3 % не звертають увагу на комунікативні якості. Такі первинні дослідження спонукали більш тісну співпрацю на засадах партнерської взаємодії закладів, які готують учителів для роботи в новій українській школі.

Мета статті. У межах статті окреслимо комунікативний аспект гнучких навичок soft skills, поточні результати реалізації спільного проєкту як засобу розвитку гнучких навичок soft skills комунікації майбутніх учителів під час

опанування мовно-методичних дисциплін в умовах запровадження змішаного навчання.

Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичних джерел стосовно soft skills, складників їхнього інструментарію в умовах особистісної комунікативної діяльності, опитування студентів, викладачів (123 особи) з метою виявлення розвитку soft skills у фаховій підготовці; педагогічне спостереження щодо виконання проєкту «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди».

Виклад основного матеріалу. Єдиної класифікації soft skills, як показує проведений нами аналіз, фахівці не дотримуються. Дослідники наводять різні переліки гнучких (м'яких навичок), які, вочевидь, можуть доповнюватися. Б. Шульц у статті «Важливість м'яких навичок: освіта за межами академічних знань» наголошує на soft skills, які мають бути сформовані під час академічної підготовки фахівця: комунікативні, критичне та структуроване мислення, навички вирішення проблем, творчість, здатність до роботи в колективі, ведення переговорів, самоврядування, управління часом, управління конфліктами, культурна обізнаність, загальні знання, відповідальність, етикет і гарні манери, ввічливість, самооцінка, комунікабельність, чесність/порядність, емпатія, трудова етика, управління проєктами, бізнес-менеджмент (Schulz & Bernd, 2008).

Soft skills, як показує аналіз наукових джерел, – це соціологічний термін, що стосується коефіцієнта емоційного інтелекту людини, набір рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички, дружелюбність й оптимізм. Контекстуальний аналіз різних наукових джерел дає можливість семантизувати soft skills як гнучкі, позафахові акмекомпетентності (акме — вершина, пік, вищий ступінь чого-небудь, розквіт), уміння, навички, важливі як для успішного виконання професійних обов'язків, так і поза межами професійної діяльності.

Провідним аспектом гнучких навичок майбутнього вчителя є комунікативний. Ідеться про комунікацію з колегами, працівниками педагогічних установ, а також про спілкування з керівниками й учнями в закладі освіти й за його межами, у письмовій і в усній формах, контактним способом й опосередковано (документація та комп'ютерна комунікація) та слугує головним засобом розв'язання багатопланових і педагогічних завдань (Шкуренко, 2009). Комунікативні вміння передбачають ціннісний аспект професійної комунікації, насамперед, духовні цінності, у процесі засвоєння яких ми вдосконалюємо свій внутрішній світ, емпатійність, співпереживання, взаємодію, спільну дію, а група мовленнєво-комунікативних умінь охоплює

уміння володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами; будувати усне й писемне висловлювання; дотримуючися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; уміння сприймати, критично, творчо мислити; виділяти головне, суттєве; установлювати причиново-наслідкові зв'язки, визначати труднощі у спілкуванні; гнучко будувати й перебудовувати спілкування залежно від комунікативної ситуації; уміння добирати залежно від комунікативної ситуації діалогічну чи монологічну форму викладу (Семеног, 2015).

Прагнучи до посилення державотворчих і консолідаційних функцій української мови як фактору національної безпеки України, викладачі закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти – співвиконавці проєкту «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди» спрямовують діяльність на виконання таких завдань:

- формування ціннісних установок, комунікативних знань, умінь, навичок, здібностей, які забезпечують ефективну діалогову взаємодію в певному колі професійних ситуацій на основі вільного володіння вербальними і невербальними засобами педагогічної комунікації відповідно до морально-етичних норм;

- вивчати і здійснювати обмін педагогічним досвідом щодо розвитку комунікативного аспекту soft skills майбутніх учителів, зокрема в процесі викладання обов'язкових («Сучасна українська мова», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Методика навчання української мови») і вибіркових навчальних дисциплін, а також в умовах неформальної мовно-методичної освіти.

На практичних заняттях українськомовного циклу пропонуємо систему вправ, що орієнтовані на структуру мовленнєвої діяльності, слугують є ключем до розвитку soft skills в аспекті комунікації. За словами Л. Рожило, «…вправи – це невід'ємний складник опанування мовою, опанування високою культурою усного й писемного мовлення» (Рожило, 1982).

У попередніх публікаціях ми теж зазначаємо, що практичне й усвідомлене володіння вміннями здійснювати усне і писемне, вербальне та невербальне професійно-ділове спілкування з урахуванням норм сучасної української літературної мови допомагає здійснювати взаємообмін набутим досвідом, досягати взаєморозуміння між партнерами одним із основних факторів позитивного іміджу фахівця, сприяє його успішній самопрезентації, ефективності вирішення професійних завдань (Семеног, 2015).

У межах дослідження акцентуємо увагу на такі групи вправ: а) інформаційно-змістові; б) структурно-композиційні; в) мовні (лексико- та граматико-стилістичні); г) контрольні (удосконалення, редагування).

До інформаційно-змістових вправ відносимо вправи на осмислення меж теми висловлювання; обґрунтований добір заголовка до тексту; зіставлення текстів різних типів та смисловий аналіз їх.

Структурно-композиційні вправи стосуються членування тексту на абзаци, структурні компоненти; складання плану, складання зачину або кінцівки тексту; спостереження за засобами міжфразового зв'язку в тексті; відтворення тексту певного типу мовлення; складання текстів за поданим зразком; редагування з метою усунути невиправдані лексичні повтори та одноманітні синтаксичні конструкції.

Мовні (лексико- і граматико-стилістичні) вправи передбачають аналіз текстів; спостереження за вживанням мовних засобів у текстах різних стилів; добір найбільш доречних виражальних засобів мови під час створення тексту; добір мовних варіантів для більш точного висловлення думки.

До вправ для контролю відносимо вправи на аналіз текстів, усунення недоліків у їхньому змісті, побудові та мовному оформленні.

Застосування пропонованої системи вправ сприяє, як показує аналіз поточних зрізів, зорієнтованості освітнього процесу на вміння продукувати професійно значущі тексти, адже опанування майбутнім учителем культури мови й мовлення, мовленнєвого етикету – головний чинник ефективної професійної й особистісної комунікативної діяльності (Грона, 2021).

Дослідники вважають, що мову необхідно вивчати в мовленні; з мовними одиницями й категоріями здобувачі освіти мають ознайомитися у процесі спостереження за їх використанням у текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення.

Наведемо приклади таких вправ.

У залі Чернігівської обласної ради відбулася презентація книги «День вдячності», виданої в межах проєкту «Бібліотека газети «День». «Наша книга від такого ніби звичайного людського переживання підіймається до певних історичних прикладів і узагальнень. Усе це – для відновлення моральних координат здорового суспільства, яке не мислиме без вдячності. Історія, якщо нею правильно користуватися, може допомогти народу зміцніти», – наголосила головний редактор газети «День» Лариса Івшина. До книги увійшли нариси про 35 керівників держав, політиків, воєначальників, науковців та публіцистів, діячів культури та мистецтва, життя й діяльність яких свого часу були пов'язані з Україною. Серед них – Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Адам Міцкевич, Гарет Джонс, Фрітьоф Нансен, Джеймс Мейс, Джон Маккейн, Андрій Сахаров, Михайло

Горбачов, Валерія Новодворська, Єжи Гедройц та ін. Пропонуємо студентам написати нарис до цієї книги про людину.

«Історична версія». Існує легенда, що скіфи, які населяли територію сучасної України з першої половини VII ст. до н. е., одного разу ворогам, замість листа, надіслали птаха, мишу і п'ять стріл. Студентів запрошуємо поміркувати, про що мав повідомити цей «лист».

Студентська газета «Наш університет» оголосила конкурс на найкращу «оду в прозі» патріотичного спрямування. Пропонуємо скласти мінітвір піднесено-урочистого звучання, у якому окреслити важливі історичні події чи діяльність історичних осіб. До завдання додаємо методичну довідку*: Ода – це ліричний жанр літератури, урочиста пісня, що оспівує, що вихваляє того, до кого вона звернена. Виникнення жанру оди пов'язують із творчістю давньогрецького поета Піндара, що жив у 6-5 століттях до нашої ери. Вважається, що Піндар став першим творцем оди. Це були вірші, у яких поет прославляв переможців Олімпійських ігор. Основною ознакою жанру оди є звеличення людини або події.*

Виконання вправ спрямовуємо, передусім, на розвиток умінь аналізувати текст, який, на думку М. Пентилюк, забезпечує комунікативно-діяльнісний та функціонально-стилістичний підходи до навчання мови. Аналіз тексту – вид роботи, що передбачає з'ясування особливостей ідейно-тематичного спрямування, побудови тексту, стильових та стилістичних властивостей, характеристики мовних засобів щодо ефективності їх використання з метою реалізації комунікативної мети (Пентилюк; Окуневич, 2007). Аналізуючи текст, учні/студенти засвоюють комунікативні ознаки (роль у спілкуванні), стилістичну належність і функції мовних одиниць, а отже, формують і вдосконалюють свою мовну і мовленнєву компетенції (Пентилюк, 2004).

Добір текстів для стилістичного аналізу, завдань і вправ здійснюємо з метою реалізації комунікативно-діяльнісного, компетентнісного підходів. Зміст текстів дає можливість поглиблювати знання про Україну, виховувати повагу до рідної мови, доцільно і вправно застосовувати її виражальні засоби, опановувати багатство українського мовного етикету, розширити коло знань про видатних діячів української культури, виховувати шану й повагу до видатних українців, кращі моральні якості тощо. Крім того, дібраний дидактичний матеріал забезпечує професійно орієнтований характер мовлення майбутнього фахівця.

У межах занять пропонуємо студентам, зокрема, виконати стилістичний аналіз публіцистичного тексту.

Чоловік з ароматом кави.

Про Юрія Кульчицького в Україні нині відомо небагато. Українець за походженням, він виконував роль військового аташе та перекладача у Відні. Згодом Кульчицький опинився в австрійській дипломатичній місії в Стамбулі і відіграв важливу роль у легендарній Віденській битві 1683 року, яка фактично зупинила турецький наступ на цивілізовану Європу. У Відні Кульчицький дістав неформальний статус героя. Як нагороду, крім будинку від магістрату й медалі від короля, рятівник отримав триста мішків кави. Каву залишили в обозі турки, щоправда, австрійці вважали ці зерната кормом для верблюдів. «Полонені» верблюди кавові зерна їсти навідріз відмовлялися. Якби не вроджена підприємливість Кульчицького, кава могла б залишитися прикрасою якогось етнографічного музею австрійської столиці, і ми б ніколи не відчули аромату цього п'янкого напою.

Проте Юрій Кульчицький не розгубився – відкрив кав'ярню спочатку тільки для власних приятелів, утаємничених у смак Сходу. Віденцям кава засмакувала. Не останню роль у цьому відіграла колоритна постать рятівника Відня, який засолодив гіркий напій. Кульчицький, перебравшись у турецький одяг, особисто частував своїх гостей, пом'якшуючи смак кави медом, цукром, а згодом молоком і вершками (За матеріалами інтернетних джерел).

Визначаємо підстиль тексту – художньо-публіцистичний та сферу застосування – культурно-освітня діяльність, стаття із сайту місцевої газети, рубрика «Сьогодні відзначаємо» (до Міжнародного дня кави). Призначення тексту – проінформувати читача про цікаві історичні факти.

Характеризуємо лексичний рівень: зазначаємо, що власні назви забезпечують актуальність тексту, відтворюють складну ієрархію відношень об'єктів дійсності, орієнтують читача в просторі й часі, відображають соціально значущі факти, процеси, явища: *Стамбул, Відень, Європа.* Запозичені слова передають наявні поняття більш точно, є місткими за своїм значенням: *аташе, кав'ярня, магістрат.* Власне українські слова вжито для показу граней самобутності і краси української мови, її лексичної неповторності, відображення національних особливостей української мови: *вершки, мед, цукор.* Мовні кліше вжито для зручності й економії у висловленні думки: *відігравати роль;* контекстуальні синоніми урізноманітнюють виклад, дають можливість уникнути монотонності, набридливих повторів, повніше відтворити картину зображуваного, відбити сутність явища чи поняття: *герой – рятівник, напій – кава, кава – зерната.*

З’ясовуємо художні засоби тексту: метонімію вжито для заміни одного слова (поняття, образу) іншим на основі суміжності ознак: *смак Сходу;* епітети дають можливість вирізнити предмет чи явище з ряду однорідних, точніше передати думку, надають мові образності та емоційності: *п’янкий напій, у легендарній Віденській битві, колоритна постать;* метафори переносять властивості й ознаки одного предмета, явища, стану, аспекту буття на інші за принципом уподібнення: *пом’якшуючи смак, п’янкий напій;* оксюморон передає суперечливу сутність зображуваного предмета, спонукає читача до глибокого осмислення індивідуально-художнього прийому поєднання непоєднуваного, де звичайні слова та образи взаємопроникні і трансформовані, створюючи новий світ мовленнєвих смислів та відношень: *засолодив гіркий напій.*

Акцентуємо увагу на словотвірний рівень аналізу тексту: суфіксальний спосіб творення допомагає точніше передати оцінний характер описуваного явища, події: *турецький, легендарний;* префіксальний спосіб створює емоційно-експресивну, дещо гіперболізовану оцінку об’єкта мовлення: *засолодив, засмакувала;* префіксально-суфіксальний спосіб виконує номінативно-характеристичну функцію й має розмовний, книжний відтінок: *неформальний, залишитися.*

Окреслюємо морфологічний рівень, указуємо, що іменники з конкретним значенням називають узагальнені поняття для нейтрального прийняття, але з незначною почуттєвістю, емоційністю: *кава, мед, вершки;* відносні прикметники реалізують функцію повідомлення інформації: *дипломатична місія, військовий аташе, турецький наступ;* дієслова минулого часу слугують засобом «унаочнення», наближення описуваних подій до адресата: *дістав, виконував, опинився.*

Робота над текстом передбачає аналіз синтаксичного рівня: прості речення вжито для точності, послідовності викладення думки в поєднанні з емоційним забарвленням («*Про Юрія Кульчицького в Україні нині відомо небагато», «У Відні Кульчицький дістав неформальний статус героя»*); відокремлені обставини, однорідні члени речення, вставні слова уточнюють думки («*Кульчицький, перебравшись у турецький одяг, особисто частував своїх гостей, пом’якшуючи смак кави медом, цукром, а згодом молоком і вершками», «Каву залишили в обозі турки, щоправда, австрійці вважали ці зернята кормом для верблюдів»);* інверсію вжито для посилення прагматичної ефективності висловлення (*«Не остання роль у цьому відіграла колоритна постать рятівника Відня»*).

Для тексту властивий інверсований порядок частин складного речення: з метою експресивного виділення складне речення починається з підрядної частини: *«Якби не вроджена підприємливість Кульчицького, кава могла б так і залишитися прикрасою якогось етнографічного музею австрійської столиці, і ми б ніколи не відчули аромату цього п`янкого напою»* (складнопідрядний, безсполучниковий зв'язки).

У запропонованому для аналізу публіцистичному тексті аналітико-синтетичні абзаци: перший абзац стисло висвітлює інформацію, другий розширює, уточнює, доповнює відомості, висловлені в заголовку і в першому абзаці, розгортає думку, інтерпретуючи кожне слово першого, скорочують те, що вже розкрито попередньо. Для першого абзацу властивий ланцюговий зв'язок, за яким речення безпосередньо пов'язані одне з одним, розкривають зміст розповіді, наявні повторювані слова, синоніми, слова з просторовим значенням. Другий абзац передбачає паралельний зв'язок, указуючи на перелік і підкреслюючи однотипність, односпрямованість змістової орієнтації речень.

Проведений аналіз художньо-публіцистичного тексту дає підстави висновкувати, що текст розрахований на масового читача, викликає позитивні емоції, має концентрований, відкритий вплив і агітаційний характер, що позначено документально-фактологічною точністю, автору вдається переконати інших у своїх поглядах.

Розвиток гнучких навичок soft skills комунікації студентів на заняттях – це багаторівневий процес, який здійснюємо з урахуванням положень особистісно-діяльнісного, системного, компетентнісного, аксіологічного, діалогового підходів. Урахування, зокрема, аксіологічного підходу дозволяє вибудовувати суб'єкт-суб'єктні стосунки між учасниками педагогічного процесу, діалогічну взаємодію, що ґрунтується на сприйнятті учнів/студентів як партнерів. На основі положень *компетентнісного підходу* здійснюємо, зокрема, формування мовленнєво-комунікативних, риторичних, текстових умінь.

Вивчення розділів мовно-методичних дисциплін у закладах фахової передвищої та вищої педагогічної освіти скеровуємо на виформування м'яких навичок щодо норм мовленнєвої поведінки в різних сферах і ситуаціях спілкування, культури слухання, на опанування різноманітних стратегій і тактик ефективної комунікації, виховання мовного смаку, мовної толерантності. Розглядаємо методи ведення ефективного діалогу/полілогу, досліджуємо етикет повідомлень і дотримання лінгвоекологічної норми, специфіку толерантної комунікації в мережевому просторі.

Для розвитку гнучких навичок soft skills комунікації студентів важлива також неформальна мовно-методична освіта, зорієнтована на здобуття соціально-комунікативного досвіду. Упродовж лютого-вересня 2021 р. під час пандемії COVID-19 філологи обох закладів вищої освіти брали участь у вебінарах на платформах «На Урок», «Всеукраїнська школа онлайн», EdEra, Prometheus. Водночас низький рівень цифрової компетентності, психологічне навантаження і стрес зумовили зменшення часу індивідуальної роботи викладача зі студентами.

Потреба науково-методичного супроводу та підтримки здобувачів освіти спонукала кафедру української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка створити в межах освітньо-дослідницького центру «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус» ютуб-канал https://www.youtube.com/channel/UCx-AL3lm3wYbt_E2dRLsLyQ. Мета – фахово-методична та освітньо-консультативна підтримка функціонування і популяризації вживання української мови в закладах освіти.

У межах проєкту «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди» було проведено лекції д. пед. н. Грони Н. та Семеног О. «Методика роботи над текстом у шкільному курсі мови» (https://www.youtube.com/watch?v=WFCWiK30LiA&t=1898s); «Інфомедійний компонент у мовно-методичній підготовці фахівця» (https://www.youtube.com/watch?v=XjZePd4KyL8&t=19s). У межах вебінарів використано інтерактивні методи групової роботи, ситуаційні завдання, що загалом сприяє, як показує опитування здобувачів, формуванню вмінь критично, творчо смислювати інформацію; виділяти головне, суттєве; установлювати причиново-наслідкові зв’язки, гнучко будувати й перебудовувати спілкування залежно від комунікативної ситуації; уміння добирати залежно від комунікативної ситуації діалогічну чи монологічну форму викладу. Більш детальний аналіз реалізації проєкту «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди» подамо в наступних публікаціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі теоретичного аналізу науково-методичних джерел витлумачуємо soft skills як гнучкі навички, важливі для ефективної адаптації до різних життєвих контекстів. Набуті soft skills дають можливість бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, у якому працює людина, адже вміння переконувати, знаходити підхід до людей, лідирувати, міжособистісне спілкування, ведення переговорних процесів, робота в команді, особистісний

розвиток, управління часом, ерудованість, креативність сприяє подальшому кар'єрному зростанню і швидкому реагуванню на нові життєві виклики.

Уміння комунікувати підтримує в людині стан психологічної впевненості, духовної рівноваги, дає відчуття життєвої перспективи, а цього можна досягти, починаючи від найпростішого, найочевиднішого. Комунікативні вміння передбачають духовні цінності, емпатійність, співпереживання, взаємодію, спільну дію, охоплюють, зокрема, уміння критично, творчо мислити; виділяти головне, суттєве; установлювати причиново-наслідкові зв'язки, визначати труднощі у спілкуванні; гнучко будувати і перебудовувати спілкування залежно від комунікативної ситуації.

З метою розвитку гнучких умінь комунікації майбутніх учителів у фаховій підготовці кафедрою української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та цикловою комісією викладачів української мови і літератури КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради ініційований проєкт «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди».

На практичних заняттях українськомовного циклу пропонується система вправ на осмислення теми висловлювання, зіставлення текстів різних типів та їх смисловий аналіз, спостереження за вживанням мовних засобів у текстах різних стилів; добір найбільш доречних виражальних засобів мови під час створення професійно значущих текстів. Добір текстів для стилістичного аналізу, завдань і вправ здійснюємо з метою реалізації комунікативно-діяльнісного, компетентнісного підходів; розвиток гнучких навичок комунікації – з урахуванням положень особистісно-діяльнісного, системного, компетентнісного, аксіологічного, діалогового підходів.

Для розвитку гнучких навичок soft skills комунікації студентів важлива також неформальна мовно-методична освіта, орієнтована на здобуття соціально-комунікативного досвіду, на що спрямовані вебінари за проєктом «Мовнокомунікативна компетентність фахівця: традиції, норми, виклики, тренди».

Складниками гнучких навичок є вміння аналізувати ситуацію, що склалася, узагальнювати та змінювати поведінку відповідно до середовища, здатність відчувати, розуміти та аналізувати почуття та емоції інших людей – на що й буде спрямований вектор подальших наших досліджень у контексті вивчення сучасної української літературної мови.

ЛІТЕРАТУРА

Грона, Н. (2021). Культура мовлення як складник професійно-педагогічного спілкування. *Гуманітарний корпус: Збірник наукових статей з актуальних*

проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії, *37(2),* 57-60 (Grona, N. (2021). Speech culture as a component of professional and pedagogical communication. *Humanities: Collection of scientific articles on topical issues of philosophy, culturology, psychology, pedagogy and history*, *37 (2),* 57-60).

Делія, О. (2012). Особистість керівника як чинник ефективного управління. *Економічний аналіз*, *11(2),* 187-189 (Delia, O. (2012). The personality of the leader as a factor of effective management. *Economic Analysis*, *11 (2),* 187-189).

Про затвердження Державного стандарту початкової освіти, Постанова Кабінету Міністрів України № 87 (2020). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text (*On approval of the State Standard of Primary Education, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 87* (2020). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text).

Коваль, К. О. (2015). Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, *2*, 162-167 (Koval, K. O. (2015). The development of "soft skills" in students is one of the important factors of employment. *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute, 2,* 162-167).

Кожушкіна, Т. Л. (2018). Міжособистісна взаємодія як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, *63*, 77-81 (Kozhushkina, T. L. (2018). Interpersonal interaction as an integral part of “soft skills” of pedagogical college students. *Scientific Journal of the M. P. Drahomanov National Pedagogical University*, *63,* 77-81).

Кучинова, Н. М. (2017). *Розвиток креативної складової професійного мислення майбутніх маркетологів* (неопубл. автореф. дис. … канд. психол. наук) (Kuchinova, N. M. (2017). *Development of the creative component of professional thinking of future marketers* (unpublished PhD thesis abstract).

Пентилюк, М. І. (Ред.). (2004). *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*. Ленвіт (Pentiliuk, M. I. (Ed.). (2004). *Methods of teaching the Ukrainian language in secondary schools.* Lenvit).

Находд, С. А. (2018). Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціо-економічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: Реалії та перспективи*, *63*, 131-135 (Nakhod, S. A. (2018). Significance of “Soft skills” for the professional development of future professionals in socio-economic professions. *Scientific Journal of the M. P. Drahomanov National Pedagogical University*. *Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Prospects, 63,* 131-135).

Пентилюк, М. І., & Окуневич, Т. Г. (2007). *Сучасний урок української мови*. «Основа» (Pentiliuk, M. I., & Okunevich, T. G. (2007). *A modern lesson of the Ukrainian language*. “Basis”).

Рожило, Л. П. (1982). Психологічні особливості вироблення мовних умінь і навичок. *Українська мова і література в школі*, *9,* 34-39 (Rozhilo, L. P. (1982). Psychological features of developing language skills. *Ukrainian language and literature at school*, *9,* 34-39).

Семеног, О. М. (2015). Розвиток комунікативної культури вчителя у процесі неперервної педагогічної освіти. І. А. Зязюн, О. А. Лавріненко, М. М. Солдатенко, О. М. Семеног, С. Б. Пономаревський, Т. В. Іванова, О. М. Боровік, О. А. Грищенко, О. В. Тринус & О. С. Падалка (Ред.), *Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів*, (с. 112-134). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Semenog, O. M. (2015).

Development of communicative culture of a teacher in the process of continuous pedagogical education. I. A. Ziaziun, O. A. Lavrinenko, M. M. Soldatenko, O. M. Semenog, S. B. Ponomarevsky, T. V. Ivanova, O. M. Borovik, O. A. Grishchenko, O. V. Trinus & O. S. Padalka (Ed.), *Development and self-development of pedagogical skills of future teachers,* (pp. 112-134). Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine).

Семеног, О. М., Вовк, М. П., Дятленко, Т. І., & Громова, Н. В. (2021). *Фахова практика майбутнього вчителя-філолога*. Талком (Semenog, O. M., Vovk, M. P., Dyatlenko, T. I., & Gromova, N. V. (2021). *Professional practice of the future teacher-philologist*. Talcum).

Шкуренко, О. В. (2009). Професійно-педагогічна комунікація майбутніх вчителів початкових класів. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, *(166),* 202-205 (Shkurenko, O. V. (2009). Professional and pedagogical communication of future primary school teachers. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences, (166),* 202-205).

Schulz, B. (2008). The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge. *Journal of Language and Communication*, *June*, 146-154.

Transversal competences in education policy and practice (UNESCO Bangkok Office (Phase I): regional synthesis report) (2015). Retrieved from: https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asia-pacific-region.

РЕЗЮМЕ

Грона Наталья, Семеног Елена. Развитие гибких навыков (soft skills) будущих учителей в условиях заведений профессионального и высшего образования: межрегиональный проект.

В статье на основе методов анализа и обобщения научных источников, педагогического наблюдения представлены некоторые аспекты понятия soft skills на обозначения гибких навыков, важных для эффективной адаптации к разным жизненным контекстам. Ведущим аспектом гибких навыков будущего учителя является коммуникативный. Речь идет о ценностном аспекте профессиональной коммуникации, эмпатийности, сопереживании, взаимодействии, совместном действии, а также умении владеть языковыми нормами; строить устное и письменное высказывание; соблюдая правильность, чистоту, точность, логичность, выразительность речи; умение воспринимать, критически, творчески мыслить; выделять главное, существенное; гибко строить и перестраивать общение в зависимости от ситуации.

Определены результаты реализации межрегионального проекта «Коммуникативная компетентность специалиста: традиции, нормы, вызовы, тренды» кафедры украинского языка и литературы Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренко и цикловой комиссии преподавателей украинского языка и литературы КЗ «Прилукский гуманитарно-педагогический коледж имени Ивана Франко» Черниговского областного совета как средства развития коммуникативного аспекта soft skills. Проект реализуется в процессе преподавания языково-методических дисциплин, а также в условиях неформального образования.

Акцентировано внимание на системе упражнений, ориентированных на развитие soft skills в аспекте коммуникации; на развитие умений анализировать и продуцировать профессионально значимые тексты.

Сделан вывод, что развитие гибких навыков soft skills коммуникации – многоуровневый процесс, осуществляемый с учетом положений личностно-деятельностного, системного, компетентностного, аксиологического, диалогового подходов.

Ключевые слова: *soft skills, будущий учитель начальной школы, будущий учитель украинского языка и литературы, языково-методическая подготовка, межреиональный проект, мягкие навыки коммуникации, упражнения, текст, высшее образование, учреждение профессионального высшего образования, Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко, КЗ «Прилукский гуманитарно-педагогический профессиональный колледж имени Ивана Франко» Черниговского областного совета.*

SUMMARY

Grona Natalia, Semenog Olena. Development of future teachers' soft skills: interregional project.

Based on the methods of analysis and generalization of scientific sources, pedagogical observation, the article outlines some aspects of the concept concerning soft skills as flexible skills that are very important for effective adaptation to different life contexts, which a specialist can apply in different professional and social environments.

The leading aspect of the future teacher's flexible skills is communication. It is about the value aspect of professional communication, empathy, interaction, joint action, as well as the ability to master language norms; build oral and written expression; adhere to the correctness, purity, accuracy, logic, expressiveness of language; ability to perceive, think critically, creatively; highlight the foremost, essential; flexibly build and restructure communication depending on the communicative situation.

The results of the interregional project "Linguistic competence of the specialist: traditions, norms, challenges, trends" made by the Department of Ukrainian Language and Literature of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko and the cycle commission of teachers of Ukrainian language and literature of Ivan Franko Pryluky Humanitarian and Pedagogical College of Chernihiv Regional Council as a means of developing the communicative aspect of soft skills. The project is implemented in teaching language and methodological disciplines, as well as in non-formal education.

Emphasis is placed on the system of exercises focused on the structure of speech activity and is served as a key to the development of soft skills in terms of communication; orientation of the educational process on the development of skills to analyze and produce professionally significant texts.

It is concluded that development of flexible skills in communication as a part of soft skills is a multilevel process, which is carried out considering the provisions of personal activity, system, competence, axiological, dialogical approaches.

Also, for the development of flexible skills of students is crucial non-formal language and methodological education, webinars under the project "Linguistic competence of the specialist: traditions, norms, challenges, trends", which are focused on getting future teachers social communication experience, their readiness to persuade, resolve conflict situations, flexibly build, and restructure communication depending on the communicative situation.

Key words: *soft skills, future primary school teacher, future teacher of Ukrainian language and literature, language and methodological training, interregional project, soft communication skills, exercises, text, institution of higher education, institution of professional higher education, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Ivan Franko Pryluky Humanitarian and Pedagogical Vocational College of Chernihiv Regional Council.*